

Гурбетчийското градинарство като локално наследство: българо-унгарски паралели върху процесите на оценностяване. По примери от селата Поликрайще и Драганово. Част 1

Валентин Воскресенски

DOI: 10.7546/BF.1.2024.02

Литература

Антова, Светлана 2007: „Тук живеем, тукашен хляб ядем“. *Етнокултурна идентичност на българите в Словакия*. София: Парадигма [Antova, Svetlana 2007: „Tuk zhiveem, tukashen hlyab yadem“. *Etnokulturna identichnost na bulgarite v Slovakia*. Sofia: Paradigma].

Бокова, Ирена 1999: Българският корен – словесни интерпретации и обредни практики (българските градинари в Унгария). – В: *Българи в Унгария. Материали от научната конференция проведена в Будапеща на 9–10 ноември 1997 г.* Будапеща: БРС, 164–173 [Bokova, Irena 1999: Bulgarskiyat koren – slovesni interpretatsii i obredni praktiki (bulgarskite gradinari v Ungaria). – In: *Bulgari v Ungaria. Materiali ot nauchnata konferentsiya, provedena v Budapeshta na 9–10 noemvri 1997 g.* Budapeshta: BRS, 164–173].

Бъчваров, Стефан 1986: *Българското градинарство*. София: Земиздат [Bachvarov, Stefan 1986: *Bulgarskoto gradinarstvo*. Sofia: Zemizdat].

Ватова, Пенка 2001: *Корените и короната. Списание „Хемус“ – между емблемите на малцинството и белезите на приобщаването*. Будапеща: БРС [Vatova, Penka 2001: *Korenite i koronata. Spisanie „Hemus“ – mezhdu emblemite na maltsinstvoto i belezite na priobshtavaneto*. Budapeshta: BRS].

Вълев, Илия, Галя Чоухаджиева, Моника Тютюнкова 2019: Проектът „По пътя на българските градинари“ – идеи, резултати, перспективи. – В: *Културно-историческо наследство: опазване, представяне, дигитализация*. Т. 5, № 1, 39–49 [Valev, Iliya, Galya Chohadzhieva, Monika Tyutyunkova 2019: Proektat „Po patya na bulgarskite gradinari“ – idei, rezultati, perspektivi. – In: *Kulturno-istorichesko nasledstvo: opazvane, predstavayane, digitalizatsiya*. Т. 5, No. 1, 39–49]. Достъпно на: <http://www.math.bas.bg/vt/kin/paper.php?v=5&i=1&p=3&l=bg>.

Ганева-Райчева, Валентина 2004: *Българите в Унгария – проблеми на културната идентичност*. София: Академично издателство „Марин Дринов“ [Ganeva-Raycheva, Valentina 2004: *Bulgarite v Ungaria – problemi na kulturnata identichnost*. Sofia: Akademichno izdatelstvo „Marin Drinov“].

Ганева-Райчева, Валентина 2015: Българската общност в Унгария: между паметта и историята, между колонията и малцинството. – В: *Стопански миграции, институции и организационен живот на българите в диаспора*. София: Арка, 9–25 [Ganeva-Raycheva, Valentina 2015: *Bulgarskata obshtnost v Ungaria: mezhdu pametta i istoriyata, mezhdu koloniyata i*

maltsinstvoto. – In: *Stopanski migratsii, institutsii i organizatsionen zhivot na bulgarite v diaspora*. Sofia: Arka, 9–25].

Гешов, Иван 1899: Нашите градинарски дружества. – В: *Думи и дела. Финансови и економически студии*. София: Печатница на Ив. Г. Говедаровъ и С-ие. 94–116 [Geshov, Ivan 1899: Nashite gradinarski druzhestva. – In: *Dumi i dela. Finansovi i ekonomicheski studii*. Sofia: Pechatnitsa na Iv. G. Govedarov i S-ie. 94–116].

Гинчев, Цани 1887: Няколко думи от историята на нашето градинарство (бахчованджилък) и за уредбата на градината. – В: *Труд*, кн. XVII–XXI, 1183–1213 [Ginchev, Tsani 1887: Nyakolko dumi ot istoriyata na nasheto gradinarstvo (bahchovandzhilak) i za uredbata na gradinata. – In: *Trud*, кн. XVII–XXI, 1183–1213].

Гогев, Илия 2000: *Драганово – село на градинари и поети*. Велико Търново: Абагар [Gogev, Iliya 2000: *Draganovo – selo na gradinari i poeti*. Veliko Tarnovo: Abagar].

Гогев, Илия 2015: *Драганово (едно забележително българско село, родно място на поети и градинари)*. Велико Търново: Фабер [Gogev, Iliya 2015: *Draganovo (edno zabelezhitelno bulgarsko selo, rodno myasto na poeti i gradinari)*. Veliko Tarnovo: Faber].

Гогев, Илия 2018: *Из миналото на Драганово. Страници от осемвековната история на село Драганово, Горнооряховско*. Велико Търново: Фабер [Gogev, Iliya 2018: *Iz minaloto na Draganovo. Stranitsi ot osemvekovnata istoriya na selo Draganovo, Gornooryahovsko*. Veliko Tarnovo: Faber].

Гърдев, Константин 2003: *Българските общности в Чехия и Словакия. Минало и настояще*. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“ [Gardev, Konstantin 2003: *Bulgarskite obshtnosti v Chehia i Slovakia. Minalo i nastoyashte*. Sofia: Universitetsko izdatelstvo „Sv. Kliment Ohridski“].

Гюров, Александър 2003: *Наследство на столетията. Следите на българите в унгарските земи*. София: Гутенберг [Gyurov, Aleksandar 2003: *Nasledstvo na stoletiyata. Sledite na bulgarite v ungarskite zemi*. Sofia: Gutenberg].

Гюров, Александър 2005: За основните фактори и традиции на трите български преселнически вълни в унгарските земи. – В: *90 години Дружество на българите в Унгария*. Будапеща: БРС, 42–67 [Gyurov, Aleksandar 2005: Za osnovnite faktori i traditsii na trite bulgarski preselnicheski valni v ungarskite zemi. – In: *90 godini Druzhestvo na bulgarite v Ungaria*. Budapeshta: BRS, 42–67].

Дончев, Тошо 1995: Българите в Унгария. Предизвикателствата на новото време. – В: *Българите в Средна и Източна Европа. Научна конференция, посветена на 80-годишнината на Дружеството на българите в Унгария*. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 17–30 [Donchev, Tosho 1995: *Bulgarite v Ungaria. Predizvikelstvata na novoto vreme*. – In: *Bulgarite v Sredna i Iztochna Evropa. Nauchna konferentsiya*,

posvetena na 80-godishninata na Druzhestvoto na bulgarite v Ungaria. Sofia: Universitetsko izdatelstvo „Sv. Kliment Ohridski“, 17–30].

Дончев, Тошо 2013: *Българската общност в Унгария – от градинари-мигранти до местна народностна общност*. – В: *Regions, Borders, Societies, Identities in Central and Southeast Europe, 17th–21st Centuries*. Eds. Peykovska, Penka, Gábor Demeter. Sofia – Budapest: Institute of History, RCH, HAS, 124–130 [Donchev, Toshko 2013: *Bulgarskata obshtnost v Ungaria – ot gradinari-migranti do mestna narodnostna obshtnost*. – In: *Regions, Borders, Societies, Identities in Central and Southeast Europe, 17th–21st Centuries*. Eds. Peykovska, Penka, Gábor Demeter. Sofia – Budapest: Institute of History, RCH, HAS, 124–130].

Драндийски, Димитър 2015: *Виена и българите. Из историята на българската общност в Австрия (1700–2000)*. София: Гутенберг [Drandiyski, Dimitar 2015: *Viena i bulgarite. Iz istoriyata na bulgarskata obshtnost v Avstria (1700–2000)*. Sofia: Gutenberg].

Иванчев, Петър 2004: *Летопис на читалището в село Драганово* [Ivanchev, Petar 2004: *Letopis na chitalishteto v selo Draganovo*].

Каменов, Борис 1973: *Село Драганово*. Том II (ръкопис) [Kamenov, Boris 1973: *Selo Draganovo*. Том II (rakopis)].

Коларов, Живко 2011: *За спорта и спортистите на Поликраище*. Велико Търново: ПИК [Kolarov, Zhivko 2011: *Za sporta i sportistite na Polikraishte*. Veliko Tarnovo: PIK].

Колева, Даниела, Евгения Троева (съст.) 2018: *Новата празничност 1. Българска етнология*, № 2 [Koleva, Daniela, Evgenia Troeva (sast.) 2018: *Novata praznichnost 1. Bulgarska etnologiya*, No. 2].

Колектив 1994: *Лясковец в миналото*. Велико Търново: ПИК [Kolektiv 1994: *Lyaskovets v minaloto*. Veliko Tarnovo: PIK].

Кушев, Йордан (съст.) 2011: *Село Поликраище – пътища на духа*. Велико Търново: ПИК [Kushev, Yordan (sast.) 2011: *Selo Polikraishte – patishta na duha*. Veliko Tarnovo: PIK].

Кушев, Никола, Хаския Челебонов 1965: *Силата на материалния стимул (Из опита на ТКЗС в с. Поликраище, Търновски окръг)*. София: БКП [Kushev, Nikola, Haskiya Chelebonov 1965: *Silata na materialniya stimuil (Iz opita na TKZS v s. Polikraishte, Tarnovski okrag)*. Sofia: VKP].

Кушев, Никола 2003: *При земята и хората*. Велико Търново: ПИК [Kushev, Nikola 2003: *Pri zemyata i horata*. Veliko Tarnovo: PIK].

Кушев, Никола и др. 2007: *Покълналите семена на времето. ОТКЗС „Октомврийска победа“ с. Поликраище, Великотърновски окръг*. Велико Търново: ПИК [Kushev, Nikola i dr. 2007: *Pokalnalite semena na vremeto. OTKZS „Oktomvriyska pobeda“ s. Polikraishte, Velikotarnovski okrag*. Veliko Tarnovo: PIK].

Манев, Тодор 1938: *История на българското градинарство. Юбилеен сборник по случай 10 години от основаване на Българския градинарски съюз 1928–1938*. София [Manev, Todor 1938: *Istoriya na bulgarskoto gradinarstvo*.

Yubileen sbornik po sluchay 10 godini ot osnovavane na Bulgarskiya gradinarski sayuz 1928–1938. Sofia.

Марков, Рашко 1932: *Опит за написване история на с. Драганово* (ръкопис) [Markov, Rashko 1932: *Opit za napisvane istoriya na s. Draganovo* (rakopis)].

Менхарт, Кристина 2016: За българските градинари през погледа на техните видни изследователи. – В: *Българите в чужбина – толкова близо, толкова далече*. Част 1. Съст. Йовева-Димитрова, Снежана. Електронно списание „Онгал“, Год. VIII, бр. 12, София: Род, 84–95 [Menyhart, Kristina 2016: *Za bulgarskite gradinari prez pogleda na tehните vidni izsledovateli*. – In: *Bulgarite v chuzhbina – tolkova blizo, tolkova daleche*. Chast 1. Sast. Yoveva-Dimitrova, Snezhana. Elektronno spisanie „Ongal“, God. VIII, br. 12, Sofia: Rod, 84–95].

Менхарт, Кристина 2017: Култът на Св. Марина (Св. Маргарита Антиохийска) в България, Унгария и при българите в Унгария. – *ДЗЯЛО*, № 10 [Menyhart, Kristina 2017: *Kultat na Sv. Marina (Sv. Margarita Antiohiyska) v Bulgaria, Ungaria i pri bulgarite v Ungaria*. – *DZYALO*, No. 10].

Млеченков, Манол 2008: *Историята на родовете Горидкови и Млеченкови от с. Поликраище, област Велико Търново*. София: изд. авт. [Mlechenkov, Manol 2008: *Istoriyata na rodovete Goridkovi i Mlechenkovi ot s. Polikraishte, oblast Veliko Tarnovo*. Sofia: izd. avt.].

Мутафов, Васил 2018: *Колелото на съдбата. Българското гурбетчийско градинарство (етнографски аспекти)*. Велико Търново: ДАР-РХ [Mutafov, Vasil 2018: *Koleloto na sadbata. Bulgarskoto gurbetchiysko gradinarstvo (etnografski aspekti)*. Veliko Tarnovo: DAR-RH].

Новаков, Тодор, Манол Кушев 1980: *Поликраище*. София: ОФ [Novakov, Todor, Manol Kushev 1980: *Polikraishte*. Sofia: OF].

Павлова, Виолета, Христина Карамихова, Радка Цонева 1991: *Изследвания и публикации на музейните работници (1927–1990). Биобиблиографски справочник*. Велико Търново: ИМ Велико Търново [Pavlova, Violeta, Hristina Karamihova, Radka Tsoneva 1991: *Izsledvaniya i publikatsii na muzeynite rabotnitsi (1927–1990). Bio-bibliografski spravochnik*. Veliko Tarnovo: IM Veliko Tarnovo].

Павлова, Виолета 2007: *Изследвания и публикации на музейните специалисти (1991–2006). Биобиблиографски справочник*. Велико Търново: ДАР-РХ [Pavlova, Violeta 2007: *Izsledvaniya i publikatsii na muzeynite spetsialisti (1991–2006). Biobibliografski spravochnik*. Veliko Tarnovo: DAR-RH].

Пейковска, Пенка 2005: *Българо-унгарски научни взаимоотношения (XIX – средата на XX в.)*. София: Академично издателство „Марин Дринов“ [Peikovska, Penka 2005: *Bulgaro-ungarski nauchni vzaimootnosheniya (XIX – sredata na XX v.)*. Sofia: Akademichno izdatelstvo „Marin Drinov“].

Пейковска, Пенка 2011: *Българските общности в Унгария през XIX–XX век. Миграции и историко-демографска характеристика*. София:

Институт за исторически изследвания при БАН [Peukovska, Penka 2011: *Bulgarskite obshtnosti v Ungaria prez XIX–XX vek. Migratsii i istoriko-demografska karakteristika*. Sofia: Institut za istoricheski izsledvaniya pri BAN].

Пейковска, Пенка 2011a: Българското училище в Будапеща (1918–1936). Социално-антропологически анализ на неговата главна книга. – *Български фолклор*, № 1, 29–48 [Peukovska, Penka 2011a: *Bulgarskoto uchilishte v Budapeshta (1918–1936). Sotsialno-antropologicheski analiz na negovata glavna kniga*. – *Bulgarski folklor*, No. 1, 29–48].

Пейковска, Пенка 2012: Демографски промени в Будапещенската българска общност от края на XIX до края на XX век. – *Исторически преглед*, № 1–2, 216–250 [Peukovska, Penka 2012: *Demografski promeni v Budapeshtenskata bulgarska obshtnost ot kraya na XIX do kraya na XX vek*. – *Istoricheski pregled*, No. 1–2, 216–250].

Пенчев, Владимир 2017: *Българските общности в Средна Европа*. София: Парадигма [Penchev, Vladimir 2017: *Bulgarskite obshtnosti v Sredna Evropa*. Sofia: Paradigma].

Петров, Петър 2020: Празниците, посветени на растения, хранителни продукти и кулинарни специалитети – наблюдения и критични бележки. – В: *Съвременните кулинарни празници в България*. Велико Търново: Фабер, 77–82 [Petrov, Petar 2020: *Praznitsite, posveteni na rasteniya, hranitelni produkti i kulinarни spetsialiteti – nablyudeniya i kritichni belezhki*. – In: *Savremennite kulinarни praznitsi v Bulgaria*. Veliko Tarnovo: Faber, 77–82].

Попниколова, Трифонка, Георги Георгиев, Никола Попниколов, Марияна Георгиева 2017: *Илюстрирана история на Поликраище. Том 1. През превратностите на времето* (под печат) [Popnikolova, Trifonka, Georgi Georgiev, Nikola Popnikolov, Mariyana Georgieva 2017: *Ilyustrovana istoriya na Polikraishte. Tom 1. Prez prevratnostite na vremeto* (pod pechat)].

Рашкова, Наталия 1999: Музикално-танцовият фолклор в живота на българите в Унгария. – В: *Българи в Унгария. Материали от научната конференция, проведена в Будапеща на 9–10 ноември 1997 г.* Будапеща: БРС, 73–80 [Rashkova, Natalia 1999: *Muzikalno-tantsoviyat folklor v zhivota na bulgarite v Ungaria*. – In: *Bulgari v Ungaria. Materiali ot nauchnata konferentsiya, provedena v Budapeshta na 9–10 noemvri 1997 g.* Budapeshta: BRS, 73–80].

Рашкова, Наталия 2015: Биографични разкази за градинарството в Унгария: етнокултурни измерения. – В: *Стопански миграции, институции и организационен живот на българите в диаспора*. София: Арка, 25–35 [Rashkova, Natalia 2015: *Biografichni razkazi za gradinarstvoto v Ungaria: etnokulturni izmereniya*. – In: *Stopanski migratsii, institutsii i organizatsionen zhivot na bulgarite v diaspora*. Sofia: Arka, 25–35].

Рашкова, Наталия, Владимир Пенчев (съст.) 2005: *Българи в Словакия. Етнокултурни характеристики и взаимодействия*. София: Академично издателство „Марин Дринов“ [Rashkova, Natalia, Vladimir Penchev (sast.) 2005: *Bulgari v Slovakia. Etnokulturni karakteristiki i vzaimodeystviya*. Sofia: Akademichno izdatelstvo „Marin Drinov“].

Сираков, Марин 1922: *Градинарите от Търновско в странство*. Велико Търново: Ив. П. Касабов [Sirakov, Marin 1922: *Gradinarite ot Tarnovsko v stranstvo*. Veliko Tarnovo: Iv. P. Kasabov].

Средкова, Соня 2014: Краеведските изследвания и локалното културно наследство (по примера на селище в Тракия). – В: Пейчева, Лозанка (отг. ред.) *Дни на наследството 2013*. София: Академично издателство „Проф. Марин Дринов“, 383–394 [Sredkova, Sonya 2014: *Kraevedskite izsledvaniya i lokalnoto kulturno nasledstvo (po primera na selishte v Trakiya)*. – In: Peycheva, Lozanka (otg. red.) *Dni na nasledstvoto 2013*. Sofia: Akademichno izdatelstvo „Prof. Marin Drinov“, 383–394].

Стоилова, Елица 2021: *Празници и фестивали на храните: валоризация на локалното кулинарно наследство*. Пловдив: Университетско издателство „Паисий Хилендарски“ [Stoilova, Elitsa 2021: *Praznitsi i festivali na hranite: valorizatsiya na lokalnoto kulinarно nasledstvo*. Plovdiv: Universitetsko izdatelstvo „Paisiy Hilendarski“].

Събева, Ася 1995: Народни обичаи на българите-градинари в Унгария. – В: *Българите в Средна и Източна Европа. Научна конференция, посветена на 80-годишнината на Дружеството на българите в Унгария*. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 103–109 [Sabeva, Asya 1995: *Narodni obichai na bulgarite-gradinari v Ungaria*. – In: *Bulgarite v Sredna i Iztochna Evropa. Nauchna konferentsiya, posvetena na 80-godishninata na Druzhestvoto na bulgarite v Ungaria*. Sofia: Universitetsko izdatelstvo „Sv. Kliment Ohridski“, 103–109].

Събева-Юричкай, Ася 1999: Гурбетчийски празници и обичаи на българските градинари в Унгария. – В: *Българи в Унгария. Материали от научната конференция, проведена в Будапеща на 9–10 ноември 1997 г.* Будапеща: БРС, 140–148 [Sabeva-Yurichkay, Asya 1999: *Gurbetchiyski praznitsi i obichai na bulgarskite gradinari v Ungaria*. – In: *Bulgari v Ungaria. Materiali ot nauchnata konferentsiya provedena v Budapeshta na 9–10 noemvri 1997 g.* Budapeshta: BRS, 140–148].

Троева, Евгения 2011: Съвременни селищни празници в България. – В: *Светът на българина през XX век*. Съст. Георгиева, Елена, Недялка Тодорова. София: Парадигма, 52–65 [Troeva, Evgenia 2011: *Savremenni selishtni praznitsi v Bulgaria*. – In: *Svetat na bulgarina prez XX vek*. Sast. Georgieva, Elena, Nedyalka Todorova Sofia: Paradigma, 52–65].

Хинков, Христо 1905: Градинарските сдружавания в Търновския край. – В: *Периодическо списание на Българското книжовно дружество*, кн. LXV, София: Държавна печатница, 237–262 [Hinkov, Hristo 1905: *Gradinarskite sdruzhavaniya v Tarnovskiya kray*. – In: *Periodicheskо spisanie na Bulgarskoto knizhovno druzhestvo*, кн. LXV, Sofia: Darzhavna pechatnitsa, 237–262].

Харгитаине, Райна Симеонова 2004: *Градинарска култура и дейност на българските градинари в Унгария*. БРС: Будапеща [Hargitaine, Rayna

Simeonova 2004: *Gradinarska kultura i deynost na bulgarskite gradinari v Ungaria*. BRS: Budapeshta].

Чангова-Менихарт, Пенка 1989: *Под слънцето на Унгария. Очерк за стопанската дейност на българските градинари (1720–1980)*. София: Земиздат [Changova-Menyhart, Penka 1989: *Pod slantseto na Ungaria. Ocherk za stopanskata deynost na bulgarskite gradinari (1720–1980)*. Sofia: Zemizdat].

Янкова, Венета 2014: *Българите в Унгария – културна памет и наследство*. София: Арка [Yankova, Veneta 2014: *Bulgarite v Ungaria – kulturna pamet i nasledstvo*. Sofia: Arka].

Янкова, Венета 2015: Градинари от Шуменско в Унгария – устна история и родова памет. – В: *Стопански миграции, институции и организационен живот на българите в диаспора*. София: Арка, 36–57 [Yankova, Veneta 2015: *Gradinari ot Shumensko v Ungaria – ustna istoriya i rodova pamet*. – In: *Stopanski migratsii, institutsii i organizatsionen zhivot na bulgarite v diaspora*. Sofia: Arka, 36–57].

Янкова, Венета 2020: Българското училище в Мишколц (Унгария) в личните спомени. – В: Терзиева, Маргарита (съст). *Български духовни пространства*. Бургас: Либра Скорп, 85–94 [Yankova, Veneta 2020: *Bulgarskoto uchilishte v Mishkolts (Ungaria) v lichnite spomeni*. – In: Terzieva, Margarita (sast). *Bulgarski duhovni prostranstva*. Burgas: Libra Skorp, 85–94].

Karamihova, Margarita 2016: Gardener's Soup Festival in Zlataritsa – Development of Cultural Tourism or Pre-Elections Campaign: a Case Study. – *Venets: The Belogradchik Journal for Local History, Cultural Heritage and Folk Studies*, Vol. 7, No. 2, 185–211.

Валентин Воскресенски
Институт за етнология и фолклористика
с Етнографски музей
Българска академия на науките
ул. „Акад. Георги Бончев“, бл. 6
1113 София, БЪЛГАРИЯ
valentin.voskresenski@iefem.bas.bg